Kahise kanyegejwe k’umurongo wa mirongo ine - Inomero ya mirongo itatu na kane

Ezekiyeli Inomero ya Cumi na Gatanu

Jeff Pippenger
2026-10-28

Amezi atanu ahishijwe

Ubutumwa bwa Isilamu, nk’uko bwerekanwa mu murongo wa cumi, bwashikirijwe na Josiah Litch mu mwaka wa 1838 mu bijanye n’igihe cerekanywe mu murongo wa cumi na gatanu. Ico gihe, hari ibice vy’ubwo buhanuzi vyari bikiri bihishijwe Litch. Ku wa 1 Myandagaro 1840, Litch yari amaze gusohora insobanuro irushirije kuba yuzuye, yisunze ivyo yari yarahishuriwe inyuma y’umwaka wa 1838 bivuye mu butumwa bw’“amezi atanu.” Mu mwaka wa 1838, igice c’ubutumwa bw’“amezi atanu” bwo mu gice c’icenda c’Ivyahishuriwe Yohana cari kigihishijwe Litch. Igice cari gihishijwe c’ubuhanuzi bw’amezi atanu carakuweko ikidodo, gihishurirwa Litch imbere y’umwaka wa 1840, kandi ukwo gukurwako ikidodo kwatumye ububasha bw’Imana bwigaragaza kuva mu mwaka wa 1840 gushika mu wa 1844.

Amezi atanu avugwa ku murongo wa gatanu yari yarahishijwe gushika mu mwaka wa 2026. Igihe Elisabeti yarangiza amezi atanu yo kwinyegeza, Mariya yaramusanze. Mariya ahuza ayo mezi atanu yo kwinyegeza n’umugani w’abigeme cumi b’amasugi, kuko, mu buryo butandukanye na Elisabeti, Mariya yari umwigeme w’isugi afise inda, Elisabeti na we yari umugore afise inda kandi yari yararengeje imyaka yo kuvyara. Ukuvyara kwabo bompi kwari ukw’igitangaro, umwe wese mu buryo bwiwe, ariko Mariya yari umwigeme w’isugi. Abahanuzi bose bavuga ivy’iherezo ry’isi, kandi abigeme b’amasugi bagereranywa na Mariya mu misi y’iherezo ni ba bigeme batanu b’amasugi b’abanyabwenge bagize umuhari wa Filadelufiya w’umumarayika wa gatatu, bakaba baharurwa nk’ibihumbi ijana na mirongo ine na bine. Elisabeti na Mariya bahura mu kwezi kwa gatandatu, inyuma y’amezi atanu Elisabeti yamaze yinyegeje. Amezi atanu avugwa ku murongo wa gatanu yari yarahishijwe gushika mu mwaka wa 2026.

Igihe Yohana yavuka, Mariya yasubiye i Nazareti, kandi Zakariya ntiyari akiri ikiragi. Mariya yari kumwe na Elizabeti gushika aho umuryango wugaye mu gihe c’itegeko ry’umusi w’iyinga, ari na ho ubuhanuzi buvuga. Zakariya ni ikimenyetso c’inzira ca alufa kigirwa ikiragi, akaba kandi ikimenyetso c’inzira ca omega kivuga igihe umuhungu wiwe avutse. Zakariya ari ku ntango no kw’iherezo, agereranya umumarayika wa mbere n’uwa gatatu. Elizabeti ni ubutumwa bw’umumarayika wa kabiri, Mariya na we akaba ubutumwa bw’akamo ko mu gicugu bwifatanya na Elizabeti ku mpera y’amezi atanu yo kwihisha.

Umuryango wa Nowa, wari ugizwe n’abantu umunani, wamaze amezi atanu uhishijwe mu bwato, hanyuma ubwo bwato buruhukira ku musozi wa Ararati. Akamo ko mu gicugu kifatanije n’umumarayika wa kabiri i Exeter, kabandanya gushika umuryango wugariwe ku wa 22 Gitugutu 1844, mu gushitsa umugani w’inkumi cumi. Mariya yifatanije na Elisabeti i Exeter, abandanya

gushika Yohana avutse.

Ubutumwa bwari bwarahishijwe Litch mu 1838 bwari ubutumwa bw'"amezi atanu." Uguhishwa kw'amezi atanu kugereranywa n'abantu umunani bari mu bwato; ni ukwihisha kwa Elisabeth mu mezi atanu ya mbere y'imbanyi yiwe. Umwami ni we yari agumije ukuboko kwiwe hejuru y'amezi atanu mu 1838, gushika akuye ukuboko kwiwe kuri ayo mezi atanu, bituma Litch ashobora gutangaza itariki hasigaye imisi cumi ngo ishike. Iyo ubutumwa bw'amezi atanu bukuweko ikimatanisho mu misi y'iherezo, nk'uko buriko burashikirizwa ubu, uba ugeze ku misi itandatu y'ikoraniro ryo mw'ikambi ryabereye i Exeter, kuva ku wa 12 gushika ku wa 17 Myandagaro 1844, yakurikiwe n'imisi mirongo itandatu n'itandatu gushika ku rugi rwugaye rwo ku wa 22 Gitugutu 1844. Hari imisi mirongo irindwi n'ibiri, ariko iyo itondetswe ku murongo w'ubuhanuzi, maze ibimenyetso vyo ku nzira bigashirwa ukwavyo, birashoboka kubona ko ikimenyetso c'ugusugereza cagereranywa n'ikoraniro ryo mw'ikambi ryabereye i Exeter cari ikiringo c'imisi itandatu yakurikiwe n'imisi mirongo itandatu n'itandatu gushika ku rugi rwugaye. Mu buryo bw'ubuhanuzi, ico kiringo kigereranywa na 6 6 6.

Amateka y'ugusugerezwa, nk'uko ashushanywa na Exeter gushika ku wa 22 Gitugutu, ashushanywa na Lameki wo mu runganwe rwa gatandatu rukomoka kuri Kayini. Urugi rurugarwa ubwo nyene ubuhanuzi bw'amezi atanu bumaze gukurwako ikidodo. Rugenda rurugarwa intambwe ku yindi, ariko ku bijanye n'Ubwadiventisiti, iryo yugara ry'intambwe ku yindi ryatanguye kuri 9/11, rikaba rirangirira ku gusugerezwa. Ugusugerezwa nikwashika, muzogaragaza ingeso za Lameki wo mu ruvyaro rwa Kayini canke iza Lameki wo mu ruvyaro rwa Seti. Igitigiri c'ayo mateka kuri Lameki wo mu ruvyaro rwa Kayini ni 6 6 6, na ho igitigiri ca Lameki wo mu ruvyaro rwa Seti n'ishengero ryatsinze ni 7 7 7.

Ukugaragara kwa kamere zibiri zishushanywa na ba Lameki babiri hamwe na 666 canke 777 gutangurana n'ibiba bituma abantu bahanga amaso idini ry'Abadiventisiti, mu gihe havuka ikibazo c'igituma Abadiventisiti bari binumiye ku mburi yerekeye ibibumbe vy'umuriro vy'i Nashville. Izo mpari zigenda zirushiriza gukomera zerekana imbere y'igihe, mu buryo buboneka, urugi rwugaye rw'itegeko ryo ku wa mungu rigiye kuza vuba, nk'uko vyari vyarashushanyijwe n'ibikoko vyaduga inzira ihanamye vyinjira mu bwato. Iyo mburi iboneka igenda irushiriza gukomera yari kandi yarashushanyijwe n'ivyashikiye Eliya ku musozi Karumeli hamwe n'umuhari w'abayoboke ba Miller wo mu 1844.

Imiterere y'ubuhanuzi y'ukugotwa

Imiterere y'ubuhanuzi y'ukuzingira igisagara kurangirana n'ugusangangurwa kwaco igereranya ikiringo c'igihe gitangurwa n'ikimenyetso kandi kikarangizwa n'ikimenyetso. Igereranya ikiringo c'igihe be n'akanya kanaka mu gihe. Ikiringo co gushiraho igishushanyo kigereranywa mu buryo butandukanye. Imiterere yose y'ubuhanuzi ya bene ubwo bwoko iri mu ntahe yahumetswe igereranya ikiringo co kugeragezwa ku bijanye n'igishushanyo c'igikoko, ikiringo kirangirana n'ikimenyetso c'igikoko.

> "'Igishushanyo c'igikoko' kigereranya ubwo bwoko bw'Ubuporotesitanti bwataye ukwizera buzotsimbatara igihe amashengero y'Abaporotesitanti azokwitura ubutegetsi bwa Leta kugira

> ngo buyafashe gutegeka abantu gukurikiza inyigisho zayo. ‘Ikimenyetso c’igikoko’ kiracakeneye gusigurwa.” Intambara Ihambaye, 445.

Ico kiringo kigereranya ukubumbwa kw’igishushanyo gishingirwa igikoko kandi gisa na co; abantu bahatirwa kwakira ikimenyetso c’igikoko igihe ico gishushanyo camaze igihe kibumbwa gishitse aho gishobora kuvuga itegeko ry’umusi w’iyinga rikabaho. Ikimenyetso c’ububasha bwa Roma cari carerekanywe mu buryo bw’ikigereranyo na Nebukadinezari igihe Yerusalemu yasangangurwa. Yaba Babuloni canke Roma, imiterere y’ukugota igisagara ishimika ku mwami wo mu buraruko wo mu misi y’iherezo. Ukugota kwa Orhan kuva mu 1333 gushika mu 1337 hamwe n’imyaka ine kuva ku wa 27 Mukakaro 1449 gushika ku kugotwa kwa Konsitantinopule mu 1453 ntibigereranya gusa ikiringo co kuva ku wa 11 Myandagaro 1840 gushika ku wa 22 Gitugutu 1844, ariko ukwo kugota kwompi gushimika kandi ku ruhara Isilamu irangura nk’abana b’umuyaga wo mu buseruko wo mu buhanuzi bwa Bibiliya. Insanganyamatsiko y’umwami wo mu buraruko (Babuloni canke Roma) n’umuyaga wo mu buseruko ni “inkuru ziva mu buseruko no mu buraruko” zo muri Daniyeli 11:45.

> Ariko inkuru zizova i burasirazuba n’i buraruko zizomuhagarika umutima: ni co gituma azosohokana uburake bwinshi kugira ngo ahonye, kandi aherengeteze benshi rwose. Daniyeli 11:44.

Imyaka ine kuva ku wa 27 Mukakaro 1449 gushika ku kugotwa kwa Constantinople mu 1453 ntigaragaza gusa ikiringo c’imyaka ine, ahubwo iyo ihujwe n’urupfu rwa John Palaiologos mu 1448, ico kiringo kigaragazwa kandi n’imyaka itanu.

Iyo miterere igaragarira mu bihe vyompi Yerusalemu yasangangurwa no mu mwuzure wo mu gihe ca Nowa. Igaragarira muri Pasika ya mbere yo muri Egiputa, igihe vyasabwa ko umumarayika murimbuzi abona ikimenyetso c’amaraso ku muryango, ivyo bikaba vyarajanye Farawo n’ingabo ziwe mu kiyaga gushika aho imiyaga yo mu buseruko yarekurirwa maze amazi akugara umuryango wo kwinjira mu gihugu c’isezerano. Iyo miterere igaragarira muri kahise k’alufa k’ishengero ry’i Perugamo, kuva mu mwaka wa 313 gushika kw’itegeko rya mbere ry’umusi w’iyinga ryo mu mwaka wa 321, kandi ikagaragarira muri kahise k’omega ka Perugamo, kuva kw’iteka rya Justinian ryo mu mwaka wa 533 gushika kw’itegeko ry’umusi w’iyinga ryo mu mwaka wa 538. Ku bijanye na Perugamo, ikimenyetso ni icagezwe canke iteka, ariko ivyo vyompi bitangura ikiringo gisozerwa n’itegeko ry’umusi w’iyinga.

Imiterere y’ukwugariza no gusambura Yeruzalemu kwa Ezekiyeli yari iyo kuva mu mwaka wa 587 imbere ya Kristo gushika mu mwaka wa 586 imbere ya Kristo: imyaka ibiri iyo ico kiringo giharuwe harimwo intango n’iherezo ryaco, n’umwaka umwe n’igice iyo giharuwe hatarimwo intango n’iherezo ryaco. Iyindi miterere y’ukwugariza yo mu buhanuzi na yo nyene igaragazwa n’imyaka ibiri mw’isekeza rya gisirikare rya Panium, ryarimwo intambara ya Panium yo mu mwaka wa 200 imbere ya Kristo n’ukwugarizwa kwa Sidoni mu mwaka wa 198 imbere ya Kristo. Urupfu rw’umugore wa Ezekiyeli ruhuye n’urupfu rwa Lameki, urupfu rwa Yohani Palaiologos hamwe n’intambara ya Panium.